

УДК 725.822.5

*асистент Гуменник І.В.
кафедра дизайну архітектурногосередовища
Національний університет
«Львівська політехніка»*

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ В АРХІТЕКТУРНІЙ ТИПОЛОГІЇ ТЕАТРАЛЬНИХ СПОРУД ВІДКРИТОГО ТИПУ

Анотація. В статті розглянуті питання сучасного розуміння основної термінології в проектуванні культурно-видовищних споруд на відкритому просторі, піднята проблематика новітніх тенденцій у класифікації відкритих театрів.

Ключові слова: архітектура, класифікація, театр відкритого типу, ландшафтний театр, літній театр, зелений театр, мобільний театр.

Постановка проблеми. Виклики та проблеми задоволення культурних потреб населення в ХХІ ст. поставили проблему визначення сучасної архітектурної термінології та новітньої класифікації театральних видовищних споруд відкритого типу. Вивчення і переосмислення цієї проблематики створює передумови для оптимального та ефективного проектування комфортних театральних споруд на відкритому просторі з використанням сучасних сценічних і технічних засобів.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. В результаті проведеного аналізу літературних джерел можна вважати, що сучасна генеза типології відкритих театрів виглядає наступним чином, так в працях російського вченого Бикова В.Е. вперше в новітній архітектурі були сформульовані базові принципи проектування театрів на відкритому просторі за основними ознаками [1].

Згідно з класифікацією російських вчених Окуневої Є.І. і Мосіної М.А. [2], театри відкритого типу поділяють на:

- а) окремо стоячі споруди;
- б) комплекси, що знаходяться в урбанізованому середовищі;
- в) будівлі, що вмонтовані в реальне оточуюче середовище серед зелених насаджень рекреаційної або відпочинкової зони;

Серед провідних дослідників театрів відкритого типу, які вивчали їх архітектурну типологію, слід відзначити, українських дослідників в цій галузі Гриманова А.А. та Сафонова А.А., що класифікували відкриті театри та встановили зв'язок театральної просторової структури з ландшафтним середовищем [3,4], що дало можливість проектувати театри такого типу в сучасних умовах України. Запропонована ними функціональна схема взаємодії структур «відкритий театр»–«ландшафт» лягла в основу, наведених далі новітніх підходів до типології відкритих театрів.

Крім того, в працях Гримановим А.А. [5] взаємодія структури театального простору (театрон, сцена, підсобні приміщення) з ландшафтним простором (рельєф, рослинність, водойми, гірський пейзаж) була розглянута в контексті застосування незручних та порушених земельних ділянок для розміщення в їх межах театральних споруд відкритого типу, що особливо актуально в районах Придніпров'я східної та центральної частини України.

Формулювання мети статті. Метою даної публікації, слід вважати, уточнення основної архітектурної термінології театральних споруд відкритого типу та розробку сучасної класифікації відкритих театрів з врахуванням сучасних факторів, що впливають на оптимальний вибір технологічних та конструктивних рішень при побудові театральної споруди «просто неба».

Саме такий, уточнений підхід до термінології театральних споруд відкритого типу створила передумови для застосування новітньої класифікації концертно-видовищних та театральних комплексів даного класу об'єктів культурно-соціального призначення.

Виклад основного матеріалу. В реаліях ХХІ ст. з'явилась необхідність осучаснити підходи до базової термінології в архітектурній типології театральних споруд, збудованих та запроєктованих на відкритому просторі та запропонувати новітню класифікацію культурно-видовищних будівель відкритого типу у різноманітних об'ємно-планувальних рішеннях та реальних ландшафтних умовах. Кафедрою дизайну архітектурного середовища Національного університету «Львівська політехніка» під керівництвом професора, доктора архітектури Проскуракова В. І. та за активної участі автора публікації ґрунтовно досліджувалась наведена вище проблематика та в результаті проведеного аналізу літературних джерел була сформульована новітня термінологія ряду основних архітектурних типологічних понять [6].

«Відкритий» театр (театр відкритого типу)– комплекс театально-видовищних споруд, сценічних майданчиків з амфітеатром та технологічних

будівель, що розташовані на відкритому просторі без або з частковим накриттям глядацького залу.

«Ландшафтний» театр – театральна споруда, яка в своїй архітектурі гармонійно використовує існуючий рельєф, ландшафтні особливості оточуючої будівлю прилеглої території.

«Літній» театр – театральна споруда сезонного типу, що функціонує лише у теплий період року (переважно влітку).

«Зелений» театр – комплекс театральних будівель, де зелені насадження або декоративна рослинність, використовується в якості конструктивних та об'ємно-планувальних складових всієї споруди.

«Мобільний» театр – пересувна збірно-розбірна конструкція, що у розгорнутому вигляді являє собою театральну-видовищну споруду розташовану на відкритому просторі.

Слід відзначити, що на формування архітектурної класифікації споруд відкритого типу для театральних-видовищних вистав, запропонованої автором в публікації суттєво вплинули попередні пропозиції, щодо генези трансформації ландшафтних театрів за мистецькими та функціональними ознаками [7,8].

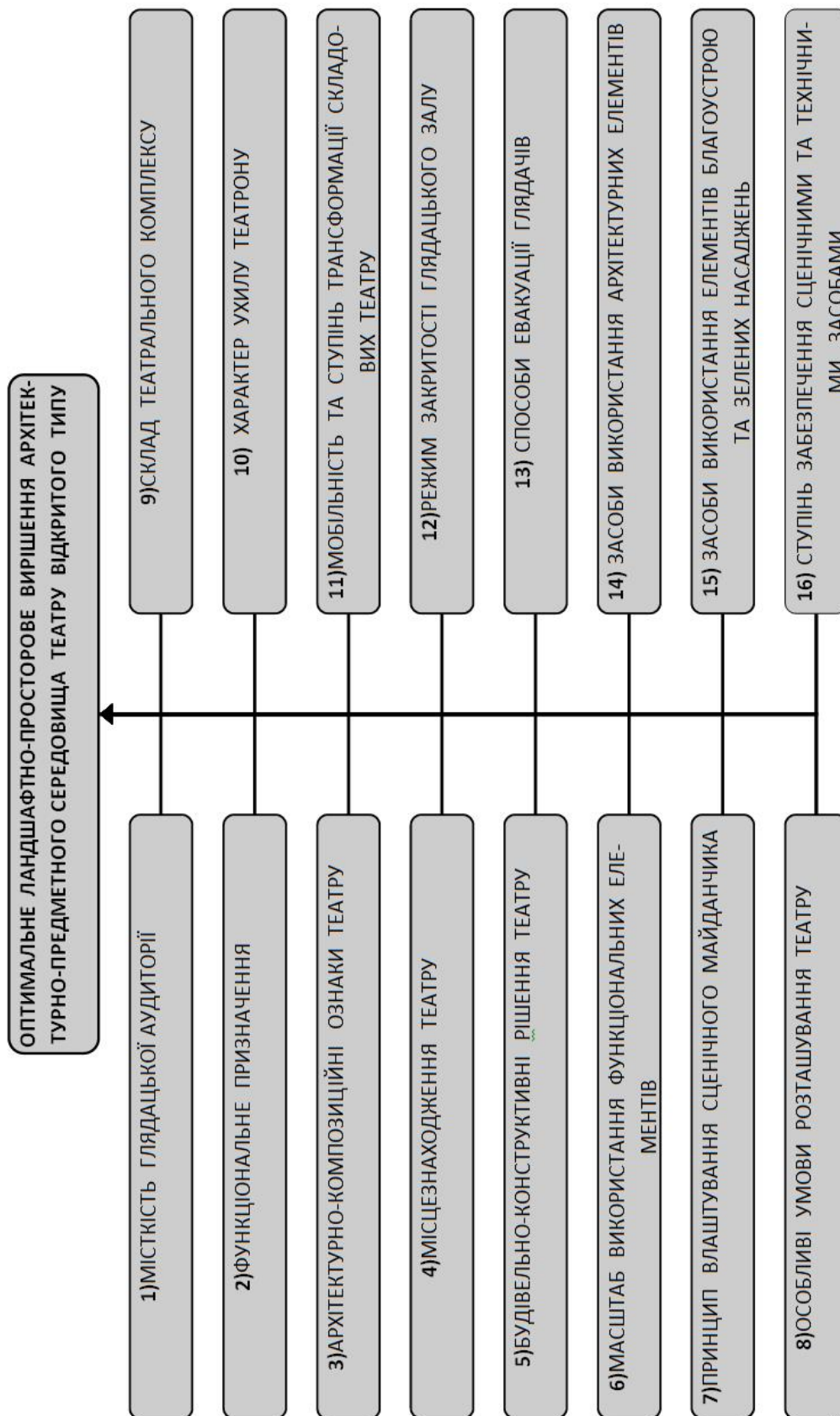
В даній статті представлена повна версія архітектурної типології театрів відкритого типу та наведена аргументація основних факторів, що формують принципи для оптимального проектування та будівництва театральних-видовищних споруд на відкритому просторі.

При розробці вищезгаданої архітектурної типології автором за основу був обраний механізм впливу головних чинників вибору оптимального ландшафтно-просторового вирішення архітектурно-предметного середовища для кожного конкретного представника – класу відкритого театру, яка представлена у вигляді блок-схеми (табл.1). Згідно з механізмом, наведеним в даній блок-схемі, всі фактори впливу на архітектуру відкритих театральних споруд, в свою чергу, складаються із значного переліку елементів та компонентів, які саме і формують розгалужену типологію театрів «просто неба» за новітніми підходами до сучасної архітектури, що представлена у вигляді таблиці (табл.2).

Висновок. Представлена автором в статті осучаснена термінологія та концепція врахування запропонованих новітніх підходів до класифікації театрів даного типу створює об'єктивні можливості для ефективного проектування та будівництва сучасних театральних-видовищних споруд відкритого типу з оптимальними техніко-економічними параметрами та із забезпеченням необхідних умов для мистецько-емоційного сприйняття конкретного культурного заходу, який відбувається у відповідній театральній споруді відкритого типу.

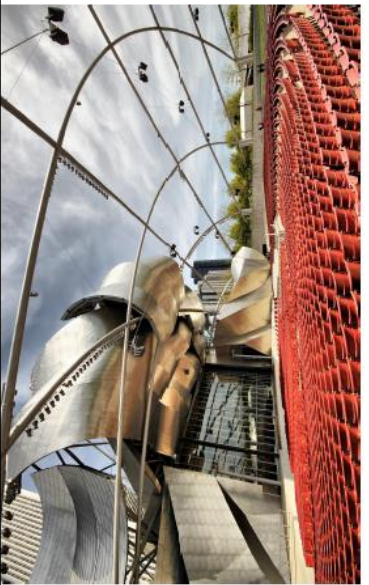

Таблиця 1

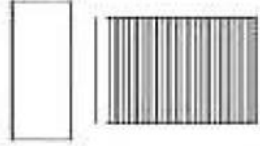
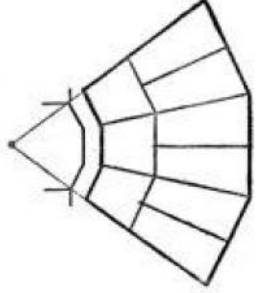
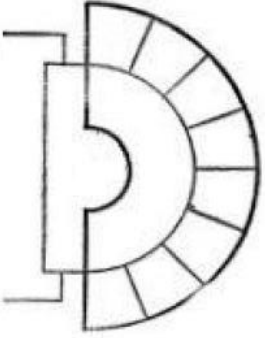
Блок-схема впливу основних чинників на вибір оптимального ландшафтно-просторового вирішення архітектурно-предметного середовища театральної споруди відкритого типу

Таблиця 2

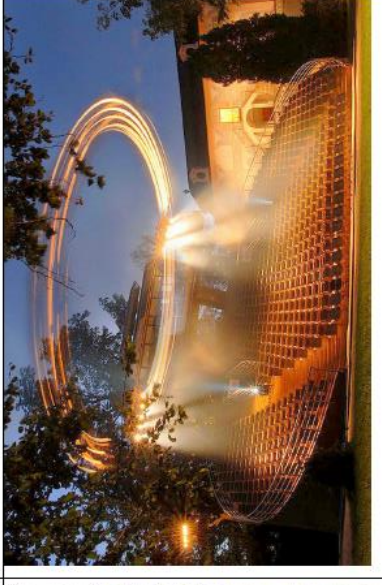
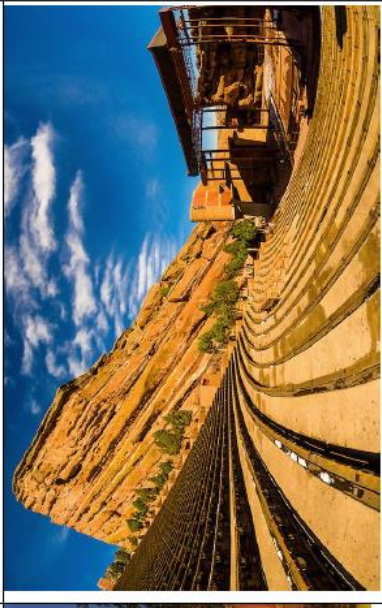
Архітектурна класифікація театральних споруд відкритого типу за основними концептуально-урбаністичними, об'ємно-планувальними, архітектурно-конструктивними та іншими ознаками

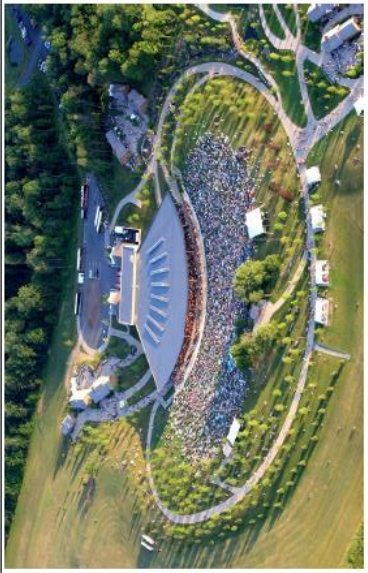

1) ЗА МІСТКІСТЮ ГЛЯДАЦЬКОЇ АУДИТОРІЇ		
ДО 1000 ОСІБ	1000–5000 ОСІБ	ВІД 5000 ОСІБ
2) ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ ТЕАТРУ		
ДЛЯ ОПЕРНО-БАЛЕТНИХ, ДРАМАТИЧНИХ, ЕСТРАДНИХ, МУЗИЧНИХ ВИСТУПІВ	ДЛЯ ОРКЕСТРОВИХ КОНЦЕРТІВ ТА МАСОВИХ ХОРОВИХ ВИСТУПІВ	ДЛЯ ДЕМОНСТРАЦІЇ КІНОФІЛЬМІВ
		
3) ЗА АРХІТЕКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНИМИ ОЗНАКАМИ ТЕАТРУ		
3 ПРЯМОЛІНІЙНОЮ КОНФІГУ-	3 ПОЛІГОНАЛЬНОЮ КОНФІГУ-	3 КРИВОЛІНІЙНОЮ КОНФІГУ-

РАЦІЄЮ	РАЦІЄЮ	РАЦІЄЮ
		

Продовження таблиці 2

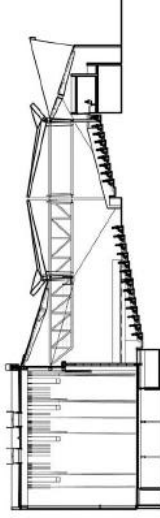
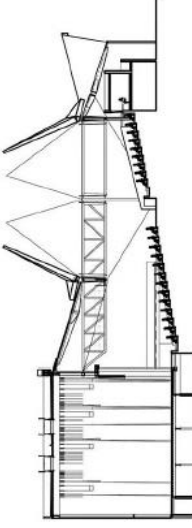

<p>4) ЗА МІСЦЕЗАХОДЖЕННЯМ ТЕАТРУ</p>		
<p>В УРБАНІЗОВАНОМУ СЕРЕДОВИЩІ</p>	<p>В ПРИРОДНОМУ СЕРЕ- ДОВИЩІ</p>	<p>В ІСТОРИЧНОМУ СЕ- РЕДОВИЩІ</p>
		
		<p>ОКРЕМО СТОЯЧА ТЕАТРАЛЬНА СПОРУДА</p>
		
<p>5) ЗА БУДІВЕЛЬНО-КОНСТРУКТИВНИМ РІШЕННЯМ ТЕАТРУ</p>		
<p>НА ПРИРОДНІЙ ОСНОВІ</p>	<p>НА ШТУЧНІЙ (АНТРОПО-)</p>	<p>НА ЗМІШАНІЙ ОСНОВІ</p>

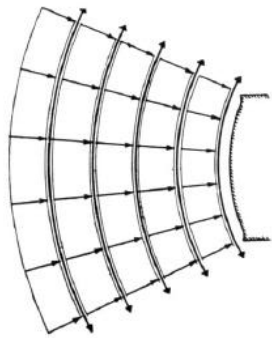
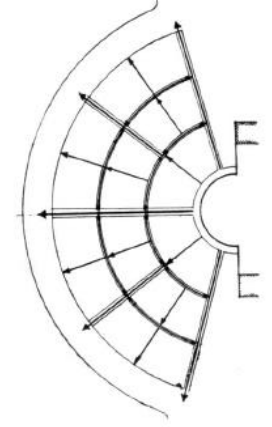
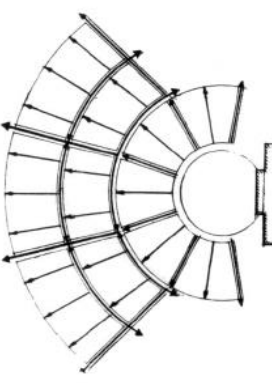
	ГЕННІЙ ОСНОВІ	(ПРИРОДНІЙ І ШТУЧНІЙ)
		
6) ЗА МАСШТАБОМ ВИКОРИСТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ		
МАЛП	СЕРЕДНІ	ВЕЛИКІ
7) ЗА ПРИНЦИПОМ ВЛАШТУВАННЯ СЦЕНІЧНОГО МАЙДАНЧИКА		
ПЛОЩИННИЙ	ГЛИБИННИЙ	ПРОСТОРОВИЙ
<i>Продовження таблиці 2</i>		
8) ЗА ОСОБЛИВИМИ УМОВАМИ РОЗТАШУВАННЯ ТЕАТРУ		
НА РІВНИНІ	В ГОРАХ	НА ВОДІ

		
<p>9) ЗА СКЛАДОМ ТЕАТРАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ</p>		
<p>ГАЛІЯВИНА ЗАМІСТЬ СЦЕНИ</p>	<p>ГАЛІЯВИНА ДЛЯ РОЗМІЩЕННЯ ГЛЯДАЧІВ</p>	<p>НАЯВНІСТЬ СЦЕНИ І ГЛЯДАЧІВ-КИХ МІСЦІВ</p>
		
<p>10) ЗА ХАРАКТЕРОМ УХИЛУ ТЕАТРОНУ</p>		
<p>РІВНИЙ (НА РІВНІ 0°)</p>	<p>З УХИЛОМ ДО 30°</p>	<p>З УХИЛОМ БІЛЬШЕ 30°</p>

		
---	---	---

Продовження таблиці 2

11) ЗА МОБІЛЬНІСТЮ ТА СТУПЕНЕМ ТРАНСФОРМАЦІЇ СКЛАДОВИХ ТЕАТРУ		
ЗБІРНО-РОЗБІРНИЙ МАЙДАНЧИК	СЦЕНІЧНИЙ ЗБІРНО-РОЗБІРНА СЦЕНА І ГЛЯ- ДАЦЬКИЙ ЗАЛ	КОНСТРУКТИВНА ОСОБЛИВІСТЬ ЗАЛУ ТА СЦЕНИ
12) ЗА РЕЖИМОМ ЗАКРИТОСТІ ГЛЯДАЦЬКОГО ЗАЛУ		
ПОВНИЙ (100%)	НАПОЛОВИНУ (50%)	ЧАСТКОВИЙ (25%)
		
13) ЗА СПОСОБОМ ЕВАКУАЦІЇ ГЛЯДАЧІВ		
ПОЯСНА	РАДІАЛЬНА	КОМБІНОВАНА (РАДІАЛЬНО-ПОЯСНА)

							
14) ЗА ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ							
ПЛАНШЕТ СЦЕНИ	МІСЦЯ ДЛЯ ГЛЯ-ДАЧІВ	КУЛІСИ	ЗАДНИК СЦЕНИ	НАКРИТТЯ СЦЕНИ	ОБСЛУГОВУЮЧІ ПРИМІЩЕННЯ	КОЛОНАДА	СХОДИ, ПАНДУСИ
15) ЗА ЗАСОБАМИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ БЛАГОУСТРОЮ ТА ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ							
ГАЗОН	ЖИВО-ПЛОТИ	БОСКЕТИ	КУЩІ, КВІТНИКИ	ПЕРГОЛИ	СКУЛЬПТУРИ	ШТУЧНІ ВОДОЙМИ	В'ЮНКІ РОСЛИНИ
16) ЗА СТУПЕНЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЦЕНІЧНИМИ ТА ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ							
РУХОМИЙ ПОРТАЛ	СВІТЛОВИЙ ПОРТАЛ	НАПРАВЛЯЮЧІ РЕЙКИ	ПІДНИМАЛЬНИ ПРИБОРИ	ОСВІТЛЮВАЛЬНІ ВЕЖІ	КОЛОСНИКИ	ОБЕРТОВИЙ КРУГ	МІСТОК ОСВІТЛЮВАЛЬНИЙ

Література:

1. Быков В. Е. Архитектура открытых театров. – М.: Гос. Изд-во литературы по строительству и архитектуре, 1954. – С. 13-86.
2. Окунева Э. И., Мосина М. А. О типологии летних зрелищных сооружений в парках. – Сценография и архитектура, 1981, №3, С. 13-17.
3. Гриманов А.А. О взаимодействии пространственной структуры открытых театров с ландшафтной средой // Мистецтвознавство: [зб. наук. пр.] – Харків: Вид-во [Харк. держ. акад. дизайну і мистец.](#), 2006. – С. 40–48. – (Вісник/[Харк. держ. акад. дизайну і мистец.](#); № 10).
4. Сафонов А. А., Сафонов А. А. Открытые театры, их типология и возможности использования в условиях Крыма // Строительство и техногенная безопасность: [сб. науч. трудов] – Симферополь: Изд-во Нац. акад. природоохран. и курорт. стр-ва, 2009. – С.22-25. – (Сборник / Нац. акад. природоохран. и курорт. стр-ва; №27).
5. Гриманов, А. А. Использование нарушенных и неудобных земель при создании зеленых театров (открытых театров)// Строительство, материаловедение, машиностроение: [сб. науч. трудов] – Днепропетровск: Изд-во Приднeпр. гос. академ. стр-ва и арх., 2005. – С. 153-159. – (Сборник / Приднeпр. гос. академ. стр-ва и арх-ры; № 32).
6. Проскуряков В. І. Архітектура українського театру. Простір і дія: Монографія. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», Вид-во «Срібне слово», 2004. –С. 393-403.
7. Проскуряков В. І., Гуменник І. В. Попередня пропозиція принципів архітектурної типології відкритих та «ландшафтних» театрів // Архітектура: [зб. наук. пр.] – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2014. – С. 94–101. – (Вісник / Нац. ун-т «Львів. Політехніка»; № 793).
8. Гуменник І. В. Современный подход к принципам архитектурной типологии открытых и «ландшафтных» театров: матеріали Міжнар. наук. конф. «Актуальные проблемы архитектуры, строительства и дизайна», 25-26 квітня, 2014, Магнітогорськ, Росія / МДТУ ім. Г.І.Носова, Ін-т буд., арх. і мист. – М., № 437, 2014. – С. 107-109.

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы современного понимания основной терминологии в проектировании культурно-зрелищных сооружений на открытом пространстве, затронута проблематика новейших тенденций в классификации открытых театров.

Ключевые слова: архитектура, классификация, театр открытого типа, ландшафтный театр, летний театр, зеленый театр, мобильный театр.

Annotation. In the article questions of the modern understanding of the basic terminology in designing entertainment outdoor buildings are distinguished. Problems of the modern trends in classification of open-air theaters are reviewed.

Keywords: architecture, classification, open-air theater, «landscape» theatre, summer theater, green theater, mobile theater.